

Jan Guillou
PRAVÉ
AMERICKÉ
DŽÍNY

HOST

Jan Guillou
Pravé americké
džíny

Velké století VI

Jean Guillou
PRAVÉ
AMERICKÉ
DŽÍNY

VELKÉ
STOLETÍ
VI

Brno 2017

Äkta amerikanska jeans

Copyright © Jan Guillou, 2016

Published by agreement with Salomonsson Agency

Translation © Helena Matocha, 2017

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2017 (elektronické vydání)

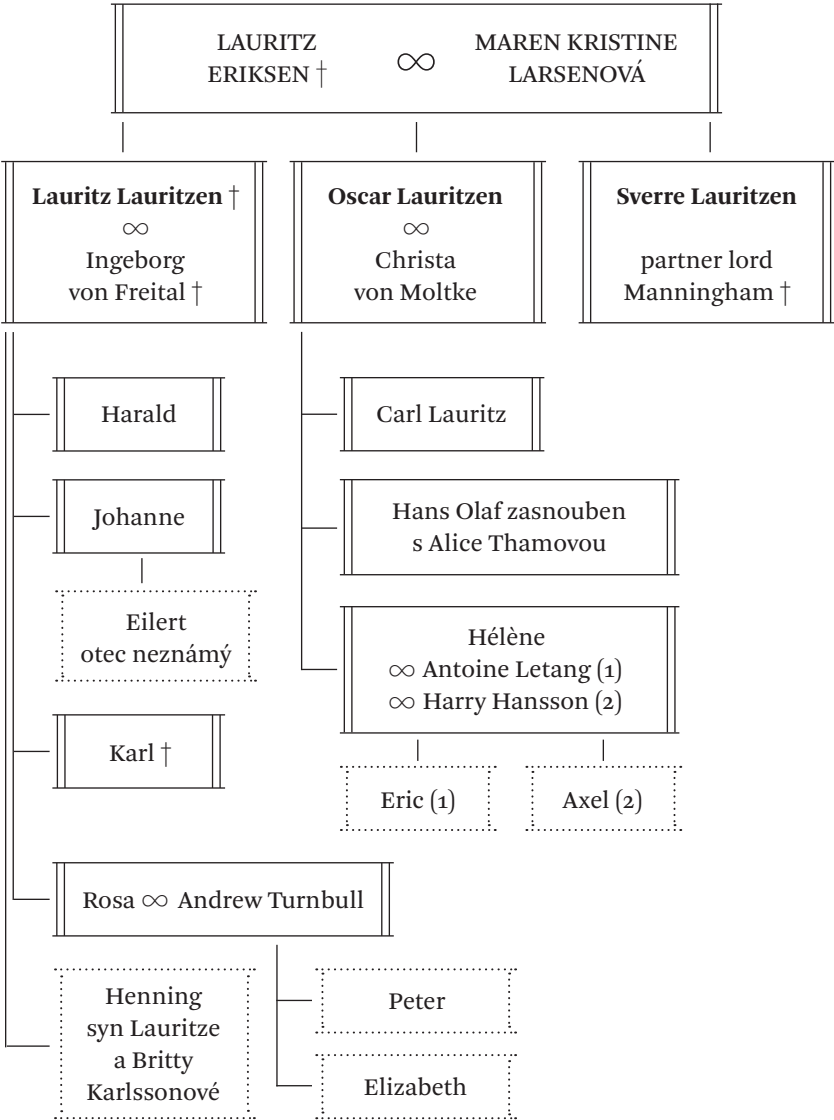
ISBN 978-80-7577-361-6 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7577-362-3 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7577-363-0 (Formát MobiPocket)

RODOKMEN

Rok 1953

1953

KDYŽ JSEM SE dozvěděl, že umřel Stalin, přiběhl jsem za matkou s velikým brekem.

Po škole jsme šli do lesa za Igelbodou, protože Johan mi na sluncem zalitém svahu, kde roztál skoro všechn sních, chtěl ukázat mraveniště. Mravenci se tu už probudili ze zimního spánku. Co jsme s nimi vlastně dělali, si nepamatuju. Pravděpodobně něco, co si ani pamatovat nechci.

Samozřejmě jsme se tam dost zdrželi, a tak nás napadlo, že z Igelbody pojedeme domů načerno vlakem, Johan to měl jen dvě zastávky a já tři.

Na nádraží v Igelbodě jsme si té strašné zprávy všimli v titulcích *Aftonbladet*u, pouhá dvě slova, zato vysázená obřími písmeny:

STALIN
ZEMŘEL

Když přijel vlak, hluboce otřesení jsme se vkradli do prvního vagónu. Moc jsme to nekomentovali, co k tomu dva devítiletí kluci mohli říct? Seděli jsme se sklopenými hlavami a vzpomínali na něj, viděli jsme ho před očima, zvlášť ten jeho pohled a knírek. Dokud vedle mě na nenápadné dřevěné lavici těsně za lokomotivou seděl Johan, ještě jsem se dokázal držet. Ale když na Ringvägen vystoupil, oči se mi nemilosrdně zalily slzami. Pochopitelně jsem se za to styděl. V naší rodině nikdo nebrečí, zvlášť ne muži. To jsem moc dobře věděl.

A když se mě doma matka vyděšeně zeptala, kde jsem byl, rozbrečel jsem se na celé kolo, objal jsem ji, položil jí hlavu na prsa a se vzlykáním jí sdělil tu strašnou novinu.

Matka na můj smutek zareagovala tak nechápavě, až mě to šokovalo. Dokonce řekla něco v tom smyslu, že už bylo načase a že kvůli tomuhle by žádný hoch z dobré rodiny neměl plakat, rozhodně pak ne ve chvíli, kdy by ho někdo mohl vidět. A kde prý jsem si vůbec nasadil do té roztomilé hlavičky takového brouka?

Její reakce mě okamžitě zchladila a já jí začal vysvětlovat, že to přece byl nejlegračnější člověk na světě, zvlášť jak ho honily ty davy policajtů s obušky.

Následná matčina reakce byla ještě mnohem záhadnější. Začala se smát, nejdřív jen jako kdyby škytala, ale pak tak nahlas, že se to snad pro matku ani nepatřilo.

Objala mě a pohládila po tvářích, slíbala mi z obličeje slzy a zase se rozesmála.

Kdepak, ty můj drobečku, ujistila mě vesele, když se vzpamatovala, to myslíš Chaplina, a ten není mrtvý ani trochu. O Stalinovi jsem slyšela v rádiu, když jsi byl ještě ve škole. A pro toho opravdu není důvod plakat.

Patrně jsem byl neskonalé zmatený, a pak se mi neskonalé ulevilo. Ale přitom mi připadalo divné radovat se z něčí smrti.

A kdo to tedy zemřel, když ne Chaplin?

Na to jsem se určitě zeptal, ale mám jen velmi mlhavou vzpomínku na to, co mi matka odpověděla. O politice jsem nevěděl nic, pouze to, že je to jedna ze tří věcí, o které nesmějí mluvit dokonce ani dospělí při nedělní večeři ve velké vile. Ty další dvě jsou peníze a nemoci.

A co mi matka na otázku o Stalinovi odpověděla?

Ted', o patnáct let později, se mé vzpomínky, značně nespolehlivé vzpomínky, mísí s čirými dohady a vytvářejí jakousi rekonstrukci toho, co mi tak asi matka mohla říct, když byla, jaká byla, a sice stejná jako všichni Lauritzenové.

Za prvé mi patrně řekla, že Stalin byl vůdce všech komunistů na světě a že komunisti jsou ještě horší než socani.

Že jsou socani něco naprosto strašného, to už jsem věděl. Ti nám chtěli vzít všechno, co jsme měli, všechno, co dědeček Oscar

se svými bratry vybudoval, a kromě toho i naše auta a lodě. Proto byli socani ještě horší než Angličani, to už jsem ve svém věku chápal. Zvlášť dědeček tyhle dva tábory vždycky srovnával. Ale kdo to ti socani přesně jsou, to už mi tak jasné nebylo. U nás v Saltsjöbadenu se podle všeho nevyskytovali. Asi se zdržovali ve Stockholmu. Nebo v Norrköpingu.

Ale jestliže byl Stalin horší než socani i Angličani, pak to bylo něco naprosto nepředstavitelného. To už bylo snazší chápat ty komunisty. To byli špióni a takový špión je vůbec to nejhorší, co existuje, i když jsem nevěděl, co vlastně dělá. Měl jsem dojem, že špióni nějak souvisejí s těmi, co nám sestřelují letadla. Naprosto jasně si pamatuju, že o tom docela často mluvil Harry. Rok předtím se totiž konaly soudní procesy pro špionáž s Enbomovou skupinou a se „špiónem u námořnictva“ Hildingem Anderssonem a tehdy taky došlo k sestřelení DC-3, „našeho civilního meteorologického letadla“, a k následnému útoku na záchranné letadlo Catalina.

Ted', po patnácti letech, když už víme, že proces s mýtomanem Enbomem a jeho „skupinou“ byl ryzí justiční omyl a že DC-3 byl ve skutečnosti špionážní letoun v amerických službách, je těžké si představit tehdejší všeobecnou nevědomost, a ještě těžší je zpětně ji líčit. Mně ale bylo devět, takže jsem měl pádnou omluvu.

Ten večer po jídle mi Harry samozřejmě naložil ještě větší porci výprasku než obvykle, protože tentokrát k tomu měl důvod. Vždyť jsem přišel pozdě ze školy.

Je zvláštní, že jsem o tomhle člověku vždycky přemýšlel jako o Harrym, a ne jako o „otci“, ačkoli jsem nevěděl, že je to jen nevlastní otec. V tomhle mě ale paměť neklame, i když si to nedokážu psychologicky vysvětlit. Styděl jsem se za něj, protože byl jiný než ostatní otcové. Žádného mého spolužáka otec nebil, a já jsem dostával výprask každý den po jídle, za což jsem se taky styděl.

Ale každodenní výprask po večeři už byl tak zažitou rutinou, že byl naprosto samozřejmý, a že jsem ten večer dostal ještě o něco navíc, to ani nestálo za řeč. Přece jsem přišel pozdě.

Kdybychom si šli k Johanovi zahrát monopoly nebo labyrint od Bria, prostě bych zavolał domů a oznámil to, jenže u mraveniště žádný telefon nebyl.

Večer jsem ale navzdory všemu uléhal s úlevou. Na usínání na břiše, protože mě páčil zadek a záda, jsem byl zvyklý a Chaplin nebyl mrtvý.

Tu noc jsem nemohl usnout, ale nijak to nesouviselo s bolestmi. Báł jsem se zítřka. To kvůli těm autům.

Auta měla obličje. Volvo PV 444 vypadalo mile, bylo oblé a široce se usmívalo, protože mříž vepředu nevypadala nebezpečně, spíš jako takový obyčejný švédský plot, jen z chrómu. Ale to americké auto vypadalo jako kosatka s široce posazenýma dravčíma očima a s hrůzu nahánějící tlamou se dvěma řadami ostrých lesklých zubů. Když stál člověk těsně před ním, měl pocit, že je to černé monstrum živé a že se co nevidět vrhne vpřed s otevřenou tlamou, aby pozřelo všechno, co mu stojí v cestě, přesně jako to dělají kosatky.

Kluci do mě strašně dlouho hučeli, až jsem je oba — Anderse i Johana — pozval k nám domů, aby se na auta v garáži podívali. Zvlášť Anderse auta zajímala snad ze všeho nejvíc na světě, neustále mluvil jen o nich a zdálo se, že o nich ví snad všechno.

Nějak jsem tušil, že auta jsou zakázaná, ale nevěděl jsem proč, protože mi to nikdy nikdo neřekl. Tou dobou už většina rodin v Saltsjöbadenu auto měla, spousta otců jím dokonce ráno jezdila do Stockholmu, přestože vlak byl rychlejší.

Takže na jedné straně absence výslovného zákazu. A na druhé straně až moc dychtiví kamarádi, kvůli kterým jsem měl pocit, jako bychom v garáži ukrývali nějakou tajnost.

Ten den ve škole uběhl rychle, jako bychom si jen párkrát zahráli hokej a pak už se šlo domů. Hokejové hřiště a bruslařská dráha ležely jen pár metrů od vchodu do školy. A i když led už mēkl a praskal, pořád ještě jsme o hodinách seděli ve třídě v bruslích s dřevěnými krytkami na nožích. Když zazvonilo na přestávku, utáhli jsme si vázání a vypochoďovali rovnou na led, kluci s hokejkami, už jen málokdo měl takové ty staré špičaté, a holky v bílých krasobruslař-

ských bruslích. Třidu 3. A museli totiž detašovat do saltsjöbadenského sportovního areálu, protože na tak silný ročník nebylo ve škole dost místa.

Teprve před pár dní jsme mohli vytáhnout kola, šterkové cesty byly sice místy ještě zmrzlé, ale lepší bylo jednou dvakrát spadnout než jít celou cestu pěšky.

Dostat se ke garáži nám proto trvalo jen čtvrt hodiny. Těžké skřípějící dveře jsem otevřel a rychle zase zavřel s pocitem strachu. Okna byla zamžená a v garáži byla tma, zvykli jsme si na ni až po chvíli. Uprostřed přímo před námi stála kosatka s blyštivou výhružnou tlamou.

Anders při pohledu na auto hlasitě hvízdal, jako se hvízdává v divadelních představeních pro děti, takovým tím stylem, který je hrozně těžké napodobit a nezesměšnit se při tom.

No páni! vyhrkl a znalecky kopl do pneumatiky s bílými boky. Vždyť to je třiapadesátka, ta má osmiválec, to máš nejmíň sto šedesát koní. Můžu se mrknout na motor?

Na to jsem mu neřekl ani ano, ani ne, já jsem trefil jediné na zadní sedadlo a zase ven, takže jsem vůbec netušil, jak by se dalo mrknout na motor. Zato Anders se cítil silnější v kramflecích, rychle odklopil kapotu, vytáhl tyčku a zapřel ji v otevřené poloze. Brzy už nám vysvětloval, jak je takový osmiválec zkonstruovaný, ukazoval jednotlivé válce, hlavy, ventily a rozváděl, proč mají americká auta o tolik větší olejový filtr než švédská.

Pak jsme si vyzkoušeli, jak se sedí na předních sedadlech s potahy z měkké modré kůže, Anders zasedl za velký volant barvy slované kosti. Po chvíli jsme se přesunuli dozadu, kde se dala vyklopit ještě přídatná sedadla, takže by se do auta vešla až polovina fotbalového mužstva. Mezi oběma sklopenými přídatnými sedadly byl zabudovaný mahagonový box se čtyřmi skleničkami a dvěma karafami, z nichž jedna obsahovala pravděpodobně koňak, soudě podle hnědé barvy.

Na volvo se naopak Anders tvářil trochu pohrdavě. Bylo už pár let staré, a proto mělo ještě střešní blinkr, takzvanou kukačku.

Kukačka je takový pahrbek ve tvaru písmene T, kterým se dává najevo, že chcete odbočit, poučoval nás Anders. Nejdřív se rozblíká modré světýlko, aby „upoutalo pozornost těch, kdo jsou za vámi“. A pak se buď napravo, nebo nalevo — čili na straně, kam odbočujete — objeví blikající oranžové světlo. Anders přesvědčeně tvrdil, že kukačka je konstrukčně nedomyšlená. Přesně v místě, kde je na střechu namontovaná, totiž do auta často zatéká, a tak od ní v automobilce upustili. Jenže tohle auto má ještě jinou, daleko zásadnější vadu. Když zrychlíte, abyste někoho objeli, přestanou vám fungovat stěrače. Což je v dešti poměrně zatrolený problém. A kromě toho má tahle kára jen čtyřicet čtyři koní, a to je proti sto šedesáti koním amerického cadillacu úplně nic.

Volvo, zaprášené a už dlouho odstavené, nebylo potřeba prohlížet déle. Mezitím už jsme si na tmě v garáži zvykli a všimli jsme si, že úplně vzadu za vysokým komínkem rezervních pneumatik stojí nějaký dlouhatánský automobil přikrytý těžkou šedou celtou.

To je určitě to auto, o kterém si všichni šuškájí, řekl Anders, zamířil si to rovnou k němu a popadl celtu za přední pravý roh.

Pojďte mi pomoci! zavelel dychtivě. Když ji zvládneme sundat, zvládneme ji potom i vrátit na místo.

Pak jsme museli za celtu dost dlouho tahat a škubat, tohle zakryté tajemství bylo širší a delší než amerika, ale naštěstí taky nižší. S kamarády jsme byli ještě celkem malí.

Pak jsme zůstali stát jako oněmělí. Tenhle obří černý zázrak se nepodobal žádnému jinému autu, které jsme znali. Vepředu měl lesklé stříbrné reflektory ze stejného materiálu jako ramena, která držela stahovací střechu. Místo dvou postranních okýnek — běžných u normálních aut — měl tři. Úplně vepředu na kapotě trnula trojčípá hvězda ve stříbrném kolečku.

Jako první se vzpamatoval Anders.

No ty bláho, to jsou opravdický Hitlerovy sáně!

Okamžik nato už byl u auta a pokoušel se otevřít kapotu. Chvilí mu trvalo, než zjistil, že se otevírá ze strany, a ne zepředu.

Motor byl dokonce i ve srovnání s americkou obrovský. Anders napočítal dohromady dvanáct válců, ale netušil, kolik to asi může být koní, takže už nám nepřednášel tak sebejistě. Přiznal se, že Hitlerovy sáně ještě naživo nikdy neviděl, ani nevěděl, proč se jim tak vlastně říká.

Vzadu bylo ještě víc místa než v americe, protože tu byla dvě sedadla proti sobě. A k tomu navíc výklopné sedačky pod prostředními okýnky. Kupé nebylo vyvedené v modré kůži, ale v černé. Sem dozadu by se naskládala polovina naší třídy.

Vrátit celtu na místo bylo mnohem těžší než ji sundat, ale my jsme to nevzdali, dokud se nám to nepovedlo. Než jsme se vykradli ven, zahladili jsme všechny stopy, které jsme po sobě v prachu zanechali. Johan s Andersem slíbili, že o tom nikomu neřeknou. Jenže kecali.

Když jsme vyšli na čerstvý vzduch, padal déšť se sněhem. Takže se nedalo jít k jeskyni ani do lesa hrát si na indiány a kovboje. Místo toho jsem kamarády pozval do velkého domu a poprosil jednu služku, jestli by nám donesla horkou čokoládu a skořicové pletýnky.

Tajemství nám vydrželo asi čtrnáct dní, tou dobou už jsem si začínal říkat, že nebezpečí pominulo a že možná vůbec nemám zakázáno chodit do garáže.

Ale to jsem měl, i když mi nikdo nevysvětlil proč. Po městě se něco šušká, oznámil mi Harry, když byl čas na výprask po večeri, tentokrát s extra přídavkem. No a když už mi na to stejně přišli, tak jsem se ještě Harryho zeptal, co to znamená Hitlerovy sáně. To byla hloupost. Tohle slovo se nesmělo používat. Takže k extra výprasku za garáž jsem dostal ještě pět ran navrch.

To už bylo trochu moc, a dokonce mi na několika místech tekla krev. S tím byly vždycky potíže, protože přes noc se mi udělaly strupy a nalepily se na pyžamo, takže když jsem se ráno oblékal, zase jsem je strhl a začal znovu krvácet.

Na tu noc se pamatuju podivuhodně přesně. Měl jsem otevřené okno, venku to vonělo jarem a myslím, že jsem usnul až za břesku, když už se zvenku ozýval koňadří zpěv. Ne že bych nemohl

usnout proto, že mě pobolívalo celé tělo, zažil jsem i horší výprasky. Jenže zrovna tu noc jsem si vzpomněl na pohádku o tulení Snorrem. Naprosto nečekaně a nepochopitelně.

Žádnou jinou knihu si nepamatuju takhle přesně. Dokonce ani *Děti z Trpaslíkova* od Elsy Beskowové. A to je tam přitom obrázek tří malých trpaslíků, jak sedí na netopýrovi a letí s ním severskou letní nocí.

Než jsem začal chodit do školy a naučil se číst, matka měla ve zvyku mi na dobrou noc předčítat pohádky. A nejčastěji právě tu o tulení Snorrem, nejspíš to bylo norský. Byl jsem si poměrně jistý, že to byla norská kniha, ale už dávno někam zmizela. Ať jsem hledal, jak jsem hledal, nikde jsem ji nenašel, úplně stejně jako *Pohádky bratří Grimmů*, ty se taky ztratily. Dospělí se zkrátka občas rozhodli, že některé dětské knihy nejsou pro děti vhodné. Johan měl například doma několik knih o Pipi Dlouhé punčošce, která byla u nás zakázaná, aniž jsem se kdy dozvěděl proč.

Proč byla zakázaná Pipi Dlouhá punčocha, to se dalo celkem snadno uhádnout, docela dost jsem si z ní přečetl u Johana, když jsme chodili do druhé třídy a ještě jsme měli poměrně dětinské zájmy.

Pipi byla drzá a neposlouchala dospělé. Dokonce ani policajty. Což mohlo dospělé dopalovat.

Ale co tuleň Snorre?

Ta knížka měla tak krásné ilustrace, že si je člověk mohl vzít s sebou do snů a letět jimi až k Severnímu ledovému oceánu. Snorre ležel na ledu, opíral se o ploutve jako o lokty a velikánskýmá tuleníma očima se díval k obloze, kde se nad vzdutými vlnami míhala polární záře. Snorre byl také snílek a dovedl rychle zapomenout na okolní svět, ačkoli nebezpečí číhalo úplně všude. Nejhorší ze všeho byla kosatka, která mu sežrala tatínka. Ale to zas tolik nevadilo, protože jeho maminka byla moc hodná a nikdy ho nebila, dokonce ani když Snorre vyvedl nějakou hloupost.

To samozřejmě ten cadillac, nebo amerika, jak mu říkal Anders, ve mně vyvolal vzpomínku na Snorreho. Tohle výhružné americ-

ké auto přece zepředu vypadalo jako kosatka. A taky mělo vzadu ploutve.

Na obrázky z téhle knížky se prostě nedalo zapomenout a té jarní noci se mi objevovaly před očima naprosto zřetelně. Snorreho konejšivá maminka s milýma očima, lední medvěd se zlýma očima a strýček mrož, který vypadal úplně jako děda Oscar. Všichni mi vytanuli v mysli z hloubi dětského zapomnění, jako by to bylo včera, kdy matka sedávala na pelesti mé postele, konejšila mě, když jsem po večeři dostal obzvlášť hodně nařezáno, a četla mi o Snorrem. Určitě věděla, že je to moje nejoblíbenější pohádka. Možná se v ní skrývalo i tajné poselství — hodná maminka a sežraný tatínek. Ale taková freudovská interpretace mohla devítiletého kluka napadnout jen stěží.

V devíti letech už můj literární vkus od dob *Děti z Trpaslíkova*, tuleň Snorreho a nevhodné Pipi Dlouhé punčochy poněkud pokročil. Ted' mé fantazii vládl princ Valiant.

Když byl strýc Hans Olaf malý, vytvářel celé knížky s princem Valiantem, několik let týden co týden vystříhoval stránky z *Hem-mets Journal* a nalepoval je do velkého alba, musela to být pořádná zkouška trpělivosti, ale výsledek byl úžasný. Za večer jsem stíhal přečíst to, co strýc Hans Olaf dával dohromady rok. Princ Valiant byl Nor, ale už od začátku, kdy se stal zbrojnošem sira Gawaina, uměl perfektně anglicky. Úplně jako můj bratranec Peter, který bydlel ve Skotsku a zbožňoval prince Valianta stejně jako já. Ví-dali jsme se jen na Vánoce a při jiných rodinných sešlostech, ale vždycky jsme měli zaručené společné téma. Princ Valiant se mi zachoval v paměti stejně ostře jako *Děti z Trpaslíkova* a tuleň Snorre, jako by některé věci zkrátka mizely, a jiné ne, ale pro mě byly vždycky velmi důležité obrázky. Trpaslíci na netopýrovi, tuleň Snorre na ledové kře a nad ním polární záře, princ Valiant přestrojený za démona vznášející se nad hordou vyděšených loupeživých rytířů.

Ta bezesná jarní noc byla na vzpomínky hodně bohatá, jako by tuleň Snorre odstartoval celý řetězec elektrických výbojů.

Další den ráno jsem si cestou do školy vzpomněl, jak se jmenovala kosatka a lední medvěd (přiznám se, že už to zase nevím, ale někde si to najdu). Obrázky si pamatuju úplně jinak než jména.

Vedl jsem kolo do prvního příkrého stoupání na Källvägen, abych neuklouzl a nespadol do louží v rozměklém šterku. Když jsem se umazal cestou ze školy, tak to nevadilo, stačilo se prostě doma převléknout. Ale ve škole museli být všichni docela čistí, a taky že byli, protože v Saltsjöbadenu bydleli samí normální lidi. Ne jako v Norrköpingu.

Přesně takhle určitě vypadal můj myšlenkový pochod. Na Norrköping už jsem nepomyslel dlouho, zapomněl jsem na něj stejně jako na ty knížky. Ale vybavily se mi obrazy.

Když jsme tam bydleli, ani mi to nepřipadalo nijak divné, aspoň ze začátku. Anebo možná že pro někoho, kdo měl zrovna začít chodit do první třídy, byl Norrköping naopak stejně divný jako jakékoli jiné místo.

Proud obrazů, které jako by se vynořovaly z nicoty, mi dál vířil hlavou. Zelená voda na plovárně, postarší tělnaté ženské, co popadly každého prvňáka za krk, šouply ho do velkých pozinkovaných necek a vydrhly kartáčem, až mu rozedřely kůži, spolužáci, kteří neuměli plavat, a hodiny plavání, z nichž mě samozřejmě osvobodili, takže jsem si mohl hrát v bazénu pro dospělé, zatímco ostatní seděli v tureckém sedu a s korkovým pásem kolem pasu nacvičovali tempa. Tohle byly koneckonců městské děti a bydlely daleko od moře, takže neměly takové štěstí jako děti ze Saltsjöbadenu a Sandhamnu, které se naučily plavat většinou hned v pěti letech. Dědeček vždycky každé dítě z rodu Lauritzenů bez milosti a bez pardonu hodil z můstku rovnou do vody bez ohledu na její teplotu. Všichni Lauritzenové uměli plavat stejně dobře jako plachtit.

V Norrköpingu jsme bydleli velmi hezky, hned vedle banky a radnice s vysokánskou věží, která sahala až do nebe.

Harry převzal jednu dědečkovu továrnu, dostal funkci disponenta a koupil si malé červené auto se stahovací střechou. Jenže to bylo